

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Tárgy: „Az ipari szerkezetváltás területi irányítása: a szociális partnerek szerepe és az innovációs és versenyképességi keretprogram hozzájárulása”

(2006/C 318/02)

2006. január 19-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy a Működési Szabályzat 29. cikkének (2) bekezdése alapján véleményt dolgoz ki: „Az ipari szerkezetváltás területi irányítása: a szociális partnerek szerepe és az innovációs és versenyképességi keretprogram hozzájárulása”

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Ipari Szerkezetváltás Konzultatív Bizottsága” véleményét 2006. augusztus 31-én elfogadta. (Előadó: Antonello PEZZINI, társelőadó: Enrico GIBELLIERI).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006. szeptember 13–14-én tartott 429. plenáris ülésén (a szeptember 13-i ülésnapon) 181 szavazattal 2 ellenében, 8 tartózkodás mellett elfogadta a következő véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 A 2006. márciusi Európai Tanács a lisszaboni stratégia újraindítását egyrészt a növekedésre és a foglalkoztatásra, másrészt az irányítás integrált megközelítésére alapozta a globalizáció új kihívásaival szemben.

1.2 Európának el kell köteleznie magát a valamennyi polgára számára innovatív, versenyképes és fenntartható fejlesztés mellett; területén nagyobb gazdasági és társadalmi kohéziót kell létrehoznia új vállalkozások alapítása és a meglévők fejlesztése, továbbá új szakmai profilok, valamint a nagyobb mértékű és jobb foglalkoztatás révén, megőrizve a tudásalapú gazdaság felé orientálódó európai szociális modellt.

1.2.1 Az EGSZB szilárdan meg van győződve arról, hogy a „partnerségen és a felelősségvállaláson alapuló új irányítási ciklus”⁽¹⁾ nélkül Európa valamennyi, a versenyképesség és a foglalkoztatás fellendítésére irányuló erőfeszítése hiábavalónak bizonyulna, ezért új irányítási paradigmák elfogadására és gyors, általános végrehajtására van szükség.

1.2.2 Az EGSZB szerint a hetedik kutatási, technológiafejlesztési és demonstrációs keretprogramot, valamint az új versenyképességi és innovációs keretprogramot továbbra is túlzott mértékben jellemzi a „felülről lefelé” irányuló orientáció, és nem teszik még lehetővé a megfelelő integrációkat, sem pedig helyi és regionális szinten a fejlesztéshez kapcsolódó valamennyi köz- és magánszereplő felelősségteljes részvételét, amely optimalizálná a szociális partnerek alapvető szerepét a fenntartható és tartós növekedési perspektívákat illetően.

1.3 Az Európai Uniónak akár a fenti két eszköz révén is ösztönöznie kell ezt az új, helyi szintű partnerséget a

hatóságokkal és a gazdasági szereplőkkel, különösen a szociális partnerekkel, elősegítve a „globalizáció korszakában a területi fejlesztési paktumok”⁽²⁾ új generációjának létrejöttét.

1.4 Az EGSZB meg van győződve arról, hogy nem léteznek mindenki számára egyaránt érvényes irányítási módszerek. Minden egyes regionális/helyi szintnek meg kell találnia azt a formát, amely a leginkább megfelel a terület irányíthatósága által támasztott igényeknek, valamint a nemzeti, európai és nemzetközi hivatkozási kerettel egyaránt összeegyeztethető.

1.5 Az EGSZB úgy véli, hogy e formulákkal kapcsolatban meg lehet adni néhány közös kritériumot:

- a strukturált civil és szociális párbeszéd megléte,
- a végrehajtott intézkedések minőségének és hatásának rendszeres és nyilvános értékelése,
- fejlesztési ügynökök és „integrátorok” képzése,
- az akadémiai, ipari és kormányzati szférát összekapcsoló strukturált csatornák,
- a minőségi oktatást és képzést biztosító struktúrák,
- a tudományos-technológiai kiválóságok hálózatokba való beillesztés,
- fejlett aggregációs struktúrák létrehozása/a létező struktúrák megerősítése (ipari körzetek, high-tech parkok, gyártási és pénzügyi konglomerátumok stb.),

⁽¹⁾ Lásd a 2006. március 23-24-i Európai Tanács elnökségi következtetéseinek 4. pontját.

⁽²⁾ Lásd: *Pacte industrial de la regio metropolitana de Barcelona* (<http://www.pacteind.org/eng/activities/>), amely szerint „egy adott terület versenyképessége a vállalkozások és alkalmazottak minőségétől függ, ...”.

- megfelelően ellátott, fenntartható, vonzó és informatizált terület,
- a polgárok bevonásán alapuló, hatékony és elfogadott konszenzuseresési és döntéshozatali struktúrák.

1.5.1 Végül elengedhetetlen, hogy ezen integrált területi politikának szerves részét képezze a strukturált szociális párbeszéd, amely a létező területi gazdasági és szociális tanácsokban rejlő lehetőségek kiaknázásával is megvalósulhat a szociális partnerek és a szervezett civil társadalom képviselőinek részvételével, valamint a gazdasági és szociális partnerség hatékony formáinak létrehozásával (*).

1.5.2 E tekintetben az EGSZB által kijelölt utat kell követni, bevonva az egyes európai országok gazdasági és szociális tanácsait vagy hasonló szervezeteit az EGSZB-vel való strukturált párbeszédbe.

1.6 Az új irányítás sikerességének mértéke egyre inkább a problémák kezelése és a megoldások szempontjából leghatékonyabb szint meghatározásának képességétől függ, a szubszidiaritás elvének megfelelően. Ennek során azonban meg kell őrizni a következetesség keretét és az intézkedés egyéb szintjeivel közös látásmódot (*).

1.7 Az EGSZB meg van győződve arról, hogy a folyamatok, cselekvések és intézkedések lehetőségeinek közép- és hosszú távú perspektívában történő vizsgálata a részvételen alapuló Foresight-tevékenységeken keresztül az alsó szinttől a felsőig értékes hozzájárulást nyújthat a társadalom kulturális fejlődéséhez, valamint hozzájárulhat a politikai és adminisztratív döntéshozók választásainak gazdagításához is. Főként azonban kibontakoztathatja és megerősítheti az adott területen a fenntartható és versenyképes fejlődés irányítása szempontjából alapvető technológiai, gazdasági, szociális, politikai és kulturális ágazatok közötti interakciókat.

1.8 Mindez főként a szociális partnerek és a szervezett civil társadalom képviselőinek bevonását teszi szükségessé, hogy világosan fel lehessen deríteni az erősségeket és a gyenge pontokat, valamint új pozíciókat lehessen találni a belföldi és a nemzetközi piacon.

1.9 A globalizáció egyrésztől versenyképességi nyomást jelent az értéklánc modernizálása, megújítása és felfelé való elmozdítása irányába, valamint lehetővé teszi a javak és szolgáltatások lehető leghatékonyabb és leggazdaságosabb módon való előállítását és elosztását, másrésztől azonban azzal a kockázattal jár, hogy – amennyiben nem avatkozunk be időben – új elkülönülések és töredezettségek képződnek a gazdaság és a társadalom szövetében, különösen területi szinten.

1.9.1 Ezért tartja az EGSZB szükségesnek, hogy a lehető leghamarabb megteremtsek azokat az új szakmai kompetenci-

(*) Lásd: az Európai Bizottság kohéziós politikájáról szóló vezérelvek: Egy aktív horizontális partnerség (szociális partnerek, szervezett civil társadalom, közigazgatási szereplők); Hatékony vertikális partnerség (Európai Bizottság, nemzeti kormányok, regionális és helyi közigazgatás) V REG.CE/1260/1999, 1999.06.21., valamint COM(2002) 598, 2002.11.7.

(*) Lásd: A polgárközi demokrácia.

ákat, amelyek képesek a polgárok változások felé való orientálására. Közös képzési intézkedéseket kell szervezni a körzeti vezetők, vállalatvezetők, pénzügyi és hitelrendszer-irányítók számára, melyeket a politikai döntéshozókkal és a közigazgatási előjárókkal, továbbá a helyi és területi önkormányzatok vezetőivel kell végrehajtani.

1.10 Az EGSZB véleménye szerint csupán egy integrált és részvételen alapuló területi megközelítés révén érhető el, hogy a kutatási befektetések és a fejlesztés, az innováció és az oktatás révén felhalmozott tudásanyag innovatív képességeket és versenyelőnyöket hozzon létre az európai ipari bázis számára, amely ily módon humán és pénzügyi tőkét vonzhat majd a területre.

1.10.1 Ebben az összefüggésben elsődleges fontosságú a területre humántőkét vonzani képes olyan új konstrukciók kidolgozása, akár a szakmai és a magánélet jobb összeegyeztethetősége, illetve különböző ösztönzők bevezetése révén is, különösen a szellemi foglalkozásúak és a magasan képzettek – például vezetők, kutatók, ipari szakértők – esetében, amelyek lehetővé teszik az érintettek számára, hogy a keresőképességük folyamán kellően vonzó juttatásokat élvezzenek.

1.11 Az EGSZB úgy véli, hogy az új versenyképességi és innovációs keretprogramot (2007–2013) nem szemlélhetjük a területre irányuló egyéb közösségi politikáktól és cselekvési programoktól függetlenül, mivel e problémákat három intézkedéssorozattal kívánja megoldani: a vállalkozói szféra és az innováció számára készült programmal; a kommunikációs és információs technológiák támogatására irányuló programmal; valamint az intelligens energiára irányuló programmal.

1.12 Ebben az összefüggésben az EGSZB úgy véli, hogy erős koordinációra van szükség a versenyképességi és innovációs keretprogram, valamint a regionális és a kohéziós, továbbá a határokon átnyúló, transznacionális és interregionális politika intézkedései, valamint a hetedik kutatási, technológiafejlesztési és demonstrációs keretprogram között, amely „Kapacitások” programjának tekintélyes részét szenteli a kvk-k javára végzett kutatás fejlesztésének, „a tudás régióinak”, az innováció támogatásának, a vállalkozások részére nyújtott innovatív szolgáltatásoknak, valamint a képzési és a vállalkozói szféra között fennálló szükséges kapcsolatoknak.

1.13 Az EGSZB véleménye szerint elengedhetetlen, hogy – a szinergiákat biztosító és az átfedéseket vagy következtelenségeket kiküszöbölő magas fokú koordináción túl – ezeket a kezdeményezéseket először újjáalakítsák, majd az adott terület megfelelő módon átvegye azokat a mindenki által támogatott helyi fejlesztési partnerség elsőrangú keretében.

1.14 Az EGSZB végezetül kiemeli, amit már a modern iparpolitikával foglalkozó néhány korábbi véleményében is kifejtett, azaz: „Hiányzik a közösségi szintű kötelezettségvállalás és a kormányok, vállalatok és a nemzeti és regionális szinten közvetlenül érintett felek világos összekapcsolása.”

2. Meghatározások

A vélemény hivatkozik néhány fogalomra, amelyek jelentését alább adjuk meg.

2.1 **Irányítás:** az antropológiai szakirodalom az irányítás három típusát különbözteti meg ⁽⁷⁾: „**Alapszintű**” irányítás: helyi szinten irányozza elő valamennyi szereplő koordinálását, kifejezett fogékonyság jellemzi valamennyi technológiai tevékenység iránt. „**Hálózati**” irányítás: valamennyi szereplő – főként a vállalatok, a kutatóintézetek, a pénzügyi szervezetek – magas fokú hálózati koordinálására épül. „**Dirigista**” jellegű irányítás, amely magas fokú koordináción és sok különösen fontos szempont központi kezelésén alapszik, mint például a finanszírozások és a szakmai ismeretek a kutatási területen.

2.2 Szociálisan felelős terület ⁽⁶⁾

Egy terület akkor tekinthető szociálisan felelősnek, ha fejlesztését a fenntarthatóság témakörei irányítják, azaz, amikor fejlesztésébe beilleszti a gazdasági, szociális és környezeti dimenziót egyaránt. Egy terület akkor határozhatja meg magát szociálisan felelős-ként, ha sikerül:

- beillesztenie a társadalmi és környezetvédelmi szempontú megfontolásokat a gazdasági döntések meghozatalakor,
- közös értékeken alapuló modellt és részvételi módszert kialakítania a döntéshozatali folyamatok során,
- elősegítenie a bevált gyakorlatok alkalmazását és az érdekelttek közötti folyamatos párbeszédet az innováció és a versenyképesség fokozásának érdekében.

A szociálisan felelős terület tervezésekor szükséges:

- azonosítani a területen élő közösséget,
- meghatározni, hogy e közösséget mely értékek vezérlik.

2.3 Egy terület társadalmi tőkéje

A társadalmi tőke különböző formákat ölthet: együttműködési vagy versenyképességi kultúra; társulási konszenzus vagy polarizált érdekcsoportok; elsajátítási módok. A kulturális hagyományok és a szervezkedés típusa jelentősen hathatnak azon akadályokra, amelyek egy szociálisan felelős terület megvalósításának

útjában állnak. Az egyes területek rendelkezésére álló társadalmi források (társadalmi tőke) tüzetes vizsgálata szükségessé teszi az intézményi tőke; a kulturális tőke; a szimbolikus tőke; a pszichoszociális tőke; valamint a kognitív tőke közötti különbségtételt.

- **Intézményi tőke:** egy adott terület hivatalos intézményeinek problémamegoldó képessége, cselekvőképessége, a döntéshozatali folyamat gyorsasága, szervezetek tájékoztatása és rugalmasságuk foka, továbbá a különféle szervezetek között fennálló viszonyok jellege,
- **Kulturális tőke:** az adott terület hagyományaiból, értékeiből és meggyőződéseiből, nyelvi gazdagságából, társadalmi kapcsolataiból és viselkedésmódjaiból tevődik össze ⁽⁷⁾.
- **Szimbolikus tőke:** egy adott terület azon képességét jelenti, hogy mobilizálja a fejlődéséhez szükséges energiákat, valamint azon potenciálját, hogy hivatkozási keretként szolgálhasson az ott működő vállalatok számára,
- **Pszichoszociális tőke:** ez a típus főként a bizalom koncepcióján alapul, illetve azon a meggyőződésen, hogy az adott területen létezik egy közösség, és ez a közösség fejlesztési potenciállal rendelkezik, valamint azon, hogy meg lehet szervezni a különböző csoportok és szervezetek közötti együttműködést,
- **Kognitív tőke:** a kollektív know-how, nem tévesztendő össze az egyes személyek által képviselt humán tőkével. A kognitív tőke azokban a szervezetekben halmozódik fel, amelyek a tudás infrastruktúráit alkotják, tehát az egyetemeken, a kutatóközpontokban, a kulturális és szakmai szervezetekben, a vállalkozásokban, a szociális párbeszéd fejlesztéséért felelős szervezetekben ⁽⁸⁾

2.4 A Foresight ⁽⁹⁾: a jövő mint társadalmi alkotás

A jövőt fel kell építeni; ez pedig az emberek szándékos cselekedetei és e cselekedetek olykor váratlan következményei révén megy végbe. A jövő tehát nem jósolható meg egyszerűen előre; a társadalomnak kell azt felépítenie. A valószínű vagy a lehetséges események rendszeres mérlegelése hozzájárulhat a jövő építéséhez. Kutatási területként a jövő szisztematikus tanulmányozása eszköz az élhetőbb holnap megteremtéséhez. A Foresight-tevékenység célja tehát nem a jövő „megjósolása”, hanem annak a jövőnek az elképzelése, amelyet különböző tényezők, így a technológiai változás; az élet- és munkastílusok; a szabályozás; a nemzetközi geopolitika stb. tesznek lehetővé.

⁽⁷⁾ Antropológiai értelemben a kultúra „szertett, továbbá szimbólumokon, jeleken, aktusokon, szellemi munkákon keresztül közvetített viselkedésmódokból tevődik össze. (Alberoni: Szokások és társadalom).”

⁽⁸⁾ F. Alburquerque és mások, Learning to innovate, OCSE-seminárium, 1999.9.30-10.1., Malaga, Spanyolország.

⁽⁹⁾ A Foresight meghatározása: Szisztematikus és részvételi folyamat, amelynek része a jövővel kapcsolatos információk feltárása és közép-, illetve hosszú távú elképzelések kialakítása, és amely a döntések irányítására, valamint a közös cselekvés eszközeinek mobilizálására szolgál.

⁽⁵⁾ P. Cooke et al., 1998, Regional Innovation System-The role of governance in a globalised world.

⁽⁶⁾ Ezen a koncepción alapul a Regionális Politikai Főigazgatóság által elfogadott és az EBB által finanszírozott új JESSICA program, amely főként a leginkább elmaradott nagyvárosi területek rehabilitációjára irányul.

2.4.1 A lisszaboni Európai Tanács által elhatározott irányvonalak támogatásának céljával az Európai Bizottság megteremtette az Európai Kutatási Térség (EKT) ⁽¹⁰⁾ megszervezésének feltételeit, amelyek finanszírozásai bekerültek a hatodik keretprogramba, különös tekintettel a területi Foresight-tevékenységre ⁽¹¹⁾. Ezt követően az Európai Bizottság 2001-ben létrehozta a „Tudományos és technológiai perspektíva, kapcsolatok az IPTS-szel ⁽¹²⁾” elnevezésű egységet, amelynek célja a Foresight mint innovációs modell terjesztése.

2.5 Polgárközeli demokrácia

2.5.1 Az utóbbi évek tendenciái közül a **szubszidiaritás** elvének megszilárdulásán túl egyre fontosabb a kulturális magatartássá váló **polgárközeli demokrácia**; ebben a polgár azon kívánalma fejeződik ki, hogy aktív szereplője legyen a szociális területre ható döntéseknek. Az új technológiáknak köszönhetően az ismeretek korábban elképzelhetetlen sebességgel és széles körben terjednek.

3 Háttér

3.1 A harmadik ezredév küszöbén az EU olyan mélyreható strukturális változásokkal szembesül, amelyek néhány év leforgása alatt forradalmasították az európai gazdaság tevékenységének és más gazdaságokkal való versenyének nemzetközi színterét. E változások közül az alábbiakat emeljük ki:

- a szabad piacon jelenlévő munkaerő megkétszereződött, miután több mint kétmilliárd személy lépett be a WTO által szabályozott piacgazdaság térségébe,
- a globalizáció által előidézett gazdasági forradalom a kereslet és a kínálat közötti egyensúly megváltoztatásával módosította a meggyökeresedett gazdasági modelleket,
- új, egymással összefonódott gazdasági versenytársak jelentek meg, akik beérték a piacon jelenlévő hagyományos szereplőket,
- a vállalkozás egyre inkább egy rendszerbe integrált alanyként értendő, amely integrált tudáshálózatokat biztosít,
- a vállalkozások sikeressége egyre inkább a terület új közigazgatási irányításától függ, amelynek egy mindenki által támogatott stratégiai elképzelés szerint kell tevékenykednie,

- a területeken jelenlévő új köz- vagy magánjellegű irányítások olyan nemzetközi keretben léteznek együtt, amely erős demográfiai és gazdasági különbségeket mutat,
- az új, liberalizált világpiacon a gazdasági és kereskedelmi terjeszkedés újszerű, agresszív stratégiái jelentek meg, amelyek lényegében a külső piacok gyenge pontjainak megtalálására irányulnak, hogy azokból versenyelőnyöket kovacsoljanak.

3.2 Az Aho-jelentés ⁽¹³⁾ felhívta a figyelmet az irányítás új paradigmáinak szükségességére, a versenyképes Európa érdekében, amely tudatában van a strukturális változások által a rendszerben előidézett kihívásoknak.

3.2.1 Az irányítás ezen új paradigmájának elfogadása az alábbiakon keresztül történik:

- világos változtatás az egységes európai piac konkrét megvalósítása, az innováció elősegítése és az új termékek és szolgáltatások forgalmazása érdekében, a beruházások, a vállalatok és a foglalkoztatás fő akadályát jelentő töredezettség ellen,
- az EU emberi erőforrásokra irányuló mobilitási modelljeinek felülvizsgálata: a tudomány, az ipar és a kormány, valamint a különböző országok közötti tapasztalatcserét és mobilitást szolgáló csatornák, valamint új, a tudás európai szociális modelljének hasznosítását szolgáló eszközök kialakításával, a tudáskörzetek új generációinak, az új technológiai és ipari parkoknak, valamint kiválósági központoknak, technológiai platformoknak és csoportosulásoknak a létrehozása érdekében,
- új, közös stratégiai elképzelés a részvételi „foresight” eszközeivel, a belső szociális kihívások és a külső gazdasági kihívások leküzdése érdekében, valamint a politikai javaslatok és a tudásalapú gazdasághoz csatlakozni kívánó valamennyi régió részvételével kapcsolatos konkrét szükségletek között tátonóg szakadék áthidalásához,
- a területen a nagy szakértelemmel rendelkező „fejlesztési integrátorok” ⁽¹⁴⁾ foglalkozásának kifejlesztése,
- az Európai Technológiai Intézet ⁽¹⁵⁾ létrehozásához nyújtott támogatás, hogy elkerülhető legyen az „agyelszívás”, és Európába lehessen csábítani a világ más részein dolgozó szakembereket, akik ily módon fejlesztenék, és lendülettel töltenék meg a kutatást és az innovációt az Európai Unió területén,

⁽¹⁰⁾ COM(2002) 565 final, 2002. október 16.

⁽¹¹⁾ <http://www.cordis.lu/rtd2002/foresight/main.htm>.

<http://www.cordis.lu/rtd2002/foresight/main.htm>.

<http://www.regional-foresight.de>.

<http://prospectiva2002.jrc.es>.

⁽¹²⁾ Stratégiakutató Intézet. A KKK-nak (Közös Kutatóközpont) alárendelt 7 intézet egyike.

⁽¹³⁾ „Hozzuk létre az innovatív Európát!” független európai szakértők Esko Aho elnök által vezetett csoportjának jelentése a K+F-ről, 2006. január.

⁽¹⁴⁾ Szociális és technológiai szempontból egyaránt felkészült személyek, akik technológiai központok segítségével képesek a mikro- és a kisvállalkozások segítésére az innovációs folyamatokban.

⁽¹⁵⁾ Lásd: a 2006. június 15-16-i Európai Tanács elnökségi következtetése.

- erős európai támogatási intézkedés a szakmai átképzés és a keresett multidiszciplináris szakemberek képzése érdekében.

3.3 A kutatás és a fejlesztés, a design, a gyártási rendszerek, a logisztikai rendszerek ⁽¹⁶⁾, a marketing és az ügyfelek részére nyújtott szolgáltatások egyre integráltabb szolgáltatásokat képeznek, amelyek együttesen, az ügyfeleket az új termékek kitálalóival összekapcsoló egyetlen egységként hatnak.

3.4 A vállalkozás új felépítése egyre kevésbé kapcsolódik a materiális eszközök rendelkezésre állásához, sokkal inkább az immateriális javak tulajdonlásához. „Megfelelően ellátott területre” van szüksége, amely rendelkezik a területi irányítás struktúráival. Ezek ugyanis képesek a javak és a szolgáltatások előállítására és forgalmazására támogatására, valamint az értékesítés utáni szolgáltatások lehető legjobb biztosítására.

3.5 Egy világos területi egység kialakulása, amely a szociális tőkében nyilvánul meg, alapvető mind a kiszervezés kockázatainak elkerülése szempontjából, mind pedig azért, mert az újonnan betelepülő vállalatok igénylik az adott területen a szolgáltatások specifikus jellegét és magas minőségi standardját. E standardok csak a témára érzékeny és felkészült dolgozókkal érhetők el.

3.6 A polgárok, a politikai döntéshozók és a szociális partnerek regionális/helyi identitása lehetővé teszi a környezeti és szociális fenntarthatóság integrált megközelítésmódjának kialakulását. Ez további vonzerőt jelenthet a területre irányuló új beruházások számára.

3.7 A területi identitás kiaknázása a közös értékekhez való csatlakozás, azok elismerése és a velük szemben tanúsított empátia elegye, mindezt egy mindenki által osztott perspektívikus elképzelés foglalja keretbe. A területi identitás kialakulása az alábbiak révén segíthető elő:

- részvételen alapuló és átlátható irányítási modellek, amelyek a különböző szereplők és a különböző köz- és magánjellegű döntéshozatali központok közötti hatáskörmegosztásnak köszönhetően kerültek elfogadásra; a szervezeti, az irányítási és az operatív struktúra optimalizálását, valamint a területi erőforrások fenntartható felhasználását biztosító kapacitásfejlesztési intézkedések, ez utóbbiakba beleértve a közlekedést, az egészségügyi szolgáltatásokat, a fizikai erőforrásokat, az infrastruktúrákat és az IKT-szolgáltatásokat,

- a területhez kapcsolódó „kellemes” imázs kialakítása,

- SWOT-analízis ⁽¹⁷⁾,

⁽¹⁶⁾ Lásd: „Európai logisztikai politika”.

⁽¹⁷⁾ A SWOT angol betűszó jelentése: *Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats*, azaz erősségek, gyenge pontok, lehetőségek és fenyegetések.

- a részvételen alapuló foresight eljárásai, a közös elképzelések/folyamatok tudatosítása céljából,

- *networking* és a bevált gyakorlatok cseréje a területi identitások között,

- a *benchmarking* alkalmazása, a komparatív területi előnyök biztosítása érdekében.

4. Az Integrált Területi Megközelítés és a területi innovációhoz és kutatáshoz kapcsolódó foresight-rendszerek

4.1 Az Integrált Területi Megközelítés és a helyi emberi erőforrások

4.1.1 Elsődleges beavatkozási területek a területen jelenlévő humánerőforrás-tőke kiaknázása érdekében:

- közös és mindenki által osztott, a terület technológiai és innovatív fejlődésének perspektíváira vonatkozó, közép- és hosszú távú stratégiai elképzelés (Foresight),

- területi szinten strukturált szociális párbeszéd. E tekintetben alapvető jelentőségű, hogy teljes mértékben tiszteletben tartásuk a tájékoztatásra és a konzultációra vonatkozó, létező törvényes eszközöket ⁽¹⁸⁾,

- minőségi struktúrákkal megvalósított képzés, amelynek célja az emberi erőforrások tartós kvalifikációja a regionális fejlesztés új perspektíváihoz szükséges foglalkozási profilok irányában, a globális verseny keretében,

- a számos szociális eszköz igénybevétele, amelyek olyan emberi erőforrások számára vannak előirányozva, amelyeket vagy az őket a fejlesztési lehetőségekből kizáró piaci változások sújtanak, vagy a válságban lévő övezetek területi hanyatlása,

- a szociális befogadásra és az etnikai kisebbségek tiszteletben tartására irányuló politika,

- a szakmai előmenetel szélesebb lehetőségeit biztosító rugalmasság intelligens és felelős kezelése (flexicurity ⁽¹⁹⁾).

- a polgárok teljes bevonása.

4.2 Az Integrált Területi Megközelítés és egy új és erősebb vállalkozói réteg kialakítása

4.2.1 Az Integrált Területi Megközelítés ösztönözheti és elősegítheti a vállalkozások – főként a kkv-k – alapítását és fejlesztését kedvező környezet létrehozásával az alábbiak tekintetében:

- az adminisztratív terhek egyszerűsítése és a vállalkozásalapítást, illetve a vállalkozások (akár méretbeli) fejlesztését gátló bürokratikus akadályok lebontása,

⁽¹⁸⁾ Lásd a Szakszervezetek Európai Konföderációja (ETUC) következő dokumentumát: „Elébe menni és támogatni a szerkezetátalakítást a foglalkoztatás fejlesztése érdekében: az EU szerepe” (Az ETUC Végrehajtó Bizottsága, 2005. június 14. és 15.).

⁽¹⁹⁾ „Rugalmas biztonság”, Dánia példája, ECO/167, előadó: Anita VIUM.

- oktatási és szakképzési struktúrák, gyakornokság képzés-munka formájában, folyamatos képzés a keresőképes kor folyamán, amelyeket a szociális partnerek bilaterális hivatalok révén, a jövőre irányuló tervezés szerint kezelnek,
- egyetemek, vállalatok és kutatóközpontok közötti integrált hálózatok, azonos munkatervvel, munkamódszerrel és struktúrákkal, amelyek célja a technológiai transzfer,
- a tudás új ipari és technológiai körzetei és integrált ipari platformok létrehozása és a meglévők erősítése: ezekben a technológiai láncot alkotó szereplők a kognitív feldolgozás és az alkalmazott kutatás új területeit fogadhatják be, és a területi hovatartozás koncepciójának meghaladásával új gyártási és feldolgozási rendszereket dolgozhatnak ki, amelyek a *learning communities* közös értékein és stratégiáin alapulnak,
- hálózatban összekapcsolt ipari és technológiai parkok létrehozása regionális fejlesztési ügynökségeken keresztül is, megfelelően ellátott területi zónák kialakítása érdekében, amelyek rendelkeznek az új vállalkozások fejlesztéséhez szükséges segítségnyújtási szolgáltatásokkal,
- a finanszírozási és a hitelforrásokhoz való hozzájutás javítása, akár a Jeremie (*Joint European Resources. for Micro-to-Medium Enterprises*) kezdeményezés mechanizmusainak az EU egész területén való beindítása révén is, a kisebb vállalatok és a mikrovállalatok részére,
- a vállalat szociális felelősségéhez kapcsolódó mechanizmusok fejlesztése és terjesztése,
- a szociális partnerek és a helyi gazdasági és társadalmi szereplők közötti együttműködési rendszerek népszerűsítése és erősítése, intézményes kapacitásaik és a szociális párbeszéd erősítése révén,
- a helyi digitális kommunikációs rendszer korszerűsítése a területen jelen lévő valamennyi politikai, gazdasági és társadalmi szereplő, a hatóságok, az érintett közintézmények és a magánszereplők között. Különösen az olyan eszközökre kell összpontosítani, mint az *e-government*, az *e-business*, az *e-commerce*, a távmunka, valamint a szélessávú és nagy teljesítményű kommunikációs hálózatok, a GEANT⁽²⁰⁾ adatátviteli hálózat, valamint a GRID rendszerek⁽²¹⁾,

⁽²⁰⁾ A GEANT 30 európai ország, az Európai Bizottság, valamint a DANTE (*Delivery of Advanced Network Technology to Europe*) 26 nemzeti kutatási és oktatási hálózatának együttműködésének eredményeképpen jött létre. Fő célkitűzése a GEANT hálózat fejlesztése, amely a kifejezetten kutatási és oktatási célokra szánt páneurópai multigigabit adatkommunikációs hálózat.

⁽²¹⁾ A GRID a különböző területek erőforrásait és felhasználóit (például a felhasználói terminál és a központi szerver, egyazon vállalat vagy különböző vállalatok különböző adminisztratív egységei) integráló és koordináló rendszer; ezenkívül a fenti konfigurációkban felmerülő problémákkal (mint például biztonságpolitika, fizetések, hovatartozás stb.) foglalkozik.

- a nagyvárosok peremterületeinek integrációjára irányuló Jessica programban foglalt értékek erősítése,
- a polgár, a vállalati és a foglalkoztatási szféra fizikai, gazdasági és szociális biztonságának összefüggései,
- a regionális és helyi iparpolitika integrált területi megközelíthetőségének fenntartása, a gazdasági és ipari szerkezetátalakítások során a környezet védelmének optimalizálása révén.

4.3 Az Integrált Területi Megközelítés, a versenyképességi és innovációs keretprogram és a hetedik keretprogram, valamint az egyéni közösségi szakpolitikákkal való összhang

2005-ben az állam- és kormányfők új lendületet adtak a megújult lisszaboni stratégiának; ennek során kiemelt figyelmet szenteltek annak, hogy az európai értékek hogyan képesek ösztönözni a gazdaság és a társadalom korszerűsítését a globalizálódott világban.

4.3.1 A 2006 márciusi Európai Tanács kijelölte a növekedést és a foglalkoztatást célzó megújult partnerség kontextusában követendő prioritásokat:

- fokozni a tudáshoz és az innovációhoz kapcsolódó beruházások volumenét,
- felszabadítani a vállalkozások, főként a kkv-k potenciálját,
- növelni az új és tartós foglalkoztatási lehetőségeket a prioritást élvező kategóriák, különösen a fiatalok⁽²²⁾, a nők, az idős munkavállalók, a fogyatékosok, a legális bevándorlók és a kisebbségek vonatkozásában.

4.4 Főként a versenyképességi és innovációs keretprogram (CIP) foglal koherens keretbe sok olyan tevékenységet, amely az EU gazdasági és társadalmi környezetében felmerülő, a versenyképesség és az innováció szempontjából alapvető problémák megoldására irányul; a fejlesztést pedig a környezetet kímélő, a források hatékony és társadalmilag méltányos felhasználása által jellemzett intézkedések felé orientálja.

4.5 A hetedik keretprogram említett „Kapacitások” egyedi programja pedig a kutatási és innovációs kapacitások erősítésére irányul, részletesebben:

- tekintetbe véve a kkv-k igényeit, amelyek kutatási tevékenységeik kiszervezésére kényszerülnek,

⁽²²⁾ Lásd például a francia kormány által kidolgozott „Ifjúsági paktumot”.

- elősegíti a „tudás régiói” transznacionális hálózatának kialakulását, a klaszterek, a metakörzetek és az ipari és technológiai parkok születésének megkönnyítése érdekében, amelyek egyetemeket, kutatóközpontokat, vállalatokat és regionális hatóságokat tömörítenek,
- a konvergencia- és az ultraperiferiális régiókban rejlő potenciál felszabadítása, szinergiában a strukturális és a kohéziós alapok intézkedéseivel.

4.5.1 A kkv-k kutatási és innovációs tevékenységekben való részvételének elősegítését azonban a hetedik keretprogram egyéb egyedi programjaiban is meg kell valósítani (azaz az „Együttműködés”, „Ötletek”, „Emberek” programokban).

4.5.2 Valamennyi program közös lényegi ismertetőjegye a kutatási eredmények felhasználásának elősegítésére vonatkozó kötelezettség, ami főként területi szinten valósul meg. Ebben az összefüggésben az EGSZB elengedhetetlennek tartja a regionális és a kohéziós politika közösségi intézkedéseivel, és a területi együttműködésre, az oktatásra és a képzésre irányuló egyéb közösségi eszközökkel való koordináció, összhang és szinergia magas szintjét.

4.5.3 A fentiekben leírt intézkedéseket ezenkívül a regionális politikákkal is koordinálni kell, amelyek hivatkozási alapjai a megreformált európai strukturális alapok.

4.6 E kezdeményezések magas fokú koordinációt igényelnek a szinergiák biztosítása és az átfedések vagy következetlenségek elkerülése érdekében, ezenkívül – területi szinten történő megfelelő átvételükhöz – feltétlenül szükség van még:

- egy megfelelően ellátott felhasználói befogadó környezetre, amely képes szinergiák aktiválására a kapcsolódó regionális és helyi programokkal, képes továbbá nemzetközi kutatási partnerhálózatok kifejlesztésére; a cél az európai projektek transznacionalitási követelményeinek való megfelelés, valamint az, hogy a kutatási eredmények valós versenyképességi és foglalkoztatási növekedést eredményezzenek, amely közvetlenül felhasználható az éppen folyamatban lévő ipari szerkezetváltás során, mégpedig az egyetemeken, az ipar és a kutatóközpontok közötti állandó területi interakciós hálózatok révén,
- fejlett oktatási és képzési struktúrákra, amelyek célja a tudás-alapú gazdasági és ipari fejlődés követelményeinek való funkcionális megfelelés; e struktúráknak az új technológiai-gyártási, forgalmazási és fogyasztási paradigmákra irányuló képzési programokon, valamint az egész életen át tartó tanulás rendszerein kell alapulniuk, és képesnek kell lenniük az ipari és a piacon bekövetkező szerkezetváltásokra való felkészülésre,

- intézményes és a szervezetekre, valamint a szociális párbeszédre irányuló kapacitásfejlesztési intézkedésekre, amelyek hatékony módon képesek a tervezés irányítására, a kutatás és a technológiai transzfer optimalizálására: mindennek valamennyi a területen személyesen szerepet vállaló gazdasági és társadalmi szereplő által támogatott elképzelések keretében kell történnie, az új vállalkozói és képzési lehetőségek, az emberi erőforrások számára kialakítandó fejlett szakképesítések és új foglalkozási profilok létrejötte érdekében,

- a helyi fejlesztésben rejlő potenciálok kiaknázására képes integrált területi politikára, az alkalmazkodási és az innovatív előrejelzési képességek erősítésével, hogy ily módon hasznot lehessen húzni a javak és szolgáltatások új áramlása, az emberi erőforrások és a tőke globalizáció által előidézett kedvező hatásaiból,

- regionális/helyi szinten megszilárdult szociális párbeszédre, amely kulcsfontosságú eszköz az ipari és a piacon bekövetkező szerkezetváltások előrejelzéséből, valamint az emberi erőforrások oktatásából és képzéséből eredő kedvező hatások lehető legjobb kihasználásához, a szakmai pályafutás újfajta biztonságát és a gyártás, a forgalmazás és a szolgáltatások új rugalmasságát is biztosítani képes párbeszédre.

4.6.1 Az EGSZB szerint mind a hetedik kutatási, technológia-fejlesztési és demonstrációs keretprogramot, mind az új versenyképességi és innovációs keretprogramot – amelyekkel kapcsolatban az EGSZB már kifejtette véleményét –, továbbra is túlzott mértékben jellemzi a „felülről lefelé” irányuló orientáció, és nem teszik még lehetővé a kívánatos mértékben a megfelelő integrációt, sem pedig helyi és regionális szinten a fejlesztéshez kapcsolódó valamennyi köz- és magánszereplő felelősségteljes részvételét. Ez a megközelítés lényegében ahhoz vezet, hogy a helyi szereplők nem kapják meg az európai kormányzás társfelelőseiként őket megillető szerepet.

4.6.2 Az Európai Uniónak akár a fenti két eszköz révén is ösztönöznie kell ezt az új, helyi szintű partnerséget a hatóságokkal és a gazdasági szereplőkkel, különösen a szociális partnerekkel, elősegítve a „globalizáció korszakában a területi fejlesztési paktumok”⁽²³⁾ új generációjának létrejöttét. Ebben a gazdaság és a foglalkoztatás fejlesztésében érintett valamennyi szereplőnek közre kellene működni, hogy megfelelő választ lehessen adni a piacok és a versenyképesség kihívásaira, meghaladva a „lokalizmust”, amely egyre veszélyesebb korlátot jelent az összefonódó nemzetközi gazdasági realitásokkal szemben.

⁽²³⁾ Lásd: *Pacte industrial de la regio metropolitana de Barcelona* (<http://www.pacteind.org/eng/activities/>), amely szerint „egy adott terület versenyképessége a vállalkozások és alkalmazottaik minőségétől függ, ...”.

4.7 Az Integrált Területi Megközelítés, a részvételen alapuló irányítás, a szociális partnerek és a civil társadalom

4.7.1 A fenntartható versenyképességre irányuló intézkedések jelentős része helyi vagy regionális hatáskörbe tartozik; számukra **elsődleges fontosságúvá válnak** a különböző helyi és regionális közösségek, hatóságok és intézmények, a szociális partnerek, a vállalatok és a civil társadalomnak az adott területen egymással kapcsolatban álló gazdasági és társadalmi szereplői közötti **irányítási és együttműködési rendszerek**.

4.7.2 Az irányítás koncepciójával kapcsolatban utalunk az EGSZB egy korábbi megnyilvánulására: „A magánszféra szereplőinek is cselekedniük kellene, és felelősséget kellene vállalniuk, mégpedig konkrét közreműködésen és lépéseken keresztül. A szociális és civil párbeszéd fontos szerepet tölt be.”⁽²⁴⁾

4.7.3 Ami a szociális párbeszéd erősítését illeti: „Az EGSZB osztja azt az álláspontot, hogy a szociális partnerek a saját ágazatukról meglévő ismereteiknek köszönhetően tájékoztató szerepet tölthetnek be, és felhívhatják a közintézmények figyelmét bizonyos problémákra”.

4.7.4 Az EGSZB szerint a fő kérdés az, hogy képesek vagyunk-e egyszerű, proaktív és reaktív, **a részvételen alapuló társadalmi kapcsolat- és döntéshozatali rendszereket** létrehozni, amelyek képesek a politikai, gazdasági és szociális demokrácia magas szintjének fenntartására az intézkedések és kezdeményezések megnehezítése és lelassítása nélkül.

4.7.5 Alapvető jelentőségűvé válik a **közép- és hosszú távú látásmód** kialakítása, a közös középtávú célkitűzésekhez kapcsolódó felelősség kijelölése és elosztása, valamint regionális

szinten a fejlett és elfogadott eszközök – például a **foresight** – igénybevétele.

4.8 Az Integrált Területi Megközelítés és a szociálisan felelős terület kialakítását célzó irányítás

4.8.1 Egy a maihoz hasonló, a globális verseny előtt nyitott környezetben a szociálisan felelős területfejlesztést célzó irányítási stratégiának biztosítania kell a gazdasági fejlesztés és a magas szociális minőség tartósságát. Egy ilyen stratégia főként az alábbiakon keresztül hat:

- a területi termelési rendszer kognitív és innovatív minőségének és kapacitásainak állandó javítása, a szociális, gazdasági és technológiai fejlődés rendszeres elemzésén és a fentiekhez kapcsolódó, részvételen alapuló előrejelzéseken keresztül,
- globális hivatkozási hálózatok kialakítása a köz- és a magán-szektor számára, amelyek biztosítják a globális piaccal való interakció állandó, kölcsönös áramlását,
- a fejlesztés környezeti és szociális fenntarthatóságának magas szintjei, mind a gyártás, mind pedig a fogyasztás szintjén,
- a tudás, a tájékoztatás, és a technológiai operátorok, a felhasználók és a végső fogyasztók tudásának, tájékoztatásának bővítésére és az ismeretek terjesztésére, továbbítására, valamint és egész életen át tartó képzésére irányuló hatékony és bevált eljárások,
- a minőségi és mennyiségi célkitűzések eléréséhez szükséges eljárások mérésére, nyomon követésére és értékelésére képes „területi szociális mérlegek” kidolgozása európai szinten, közös standardok és módszerek alapján.

Brüsszel, 2006. szeptember 13.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Anne-Marie SIGMUND

⁽²⁴⁾ Lásd „Út az európai tudásalapú társadalom felé – a szervezett civil társadalom hozzájárulása a lisszaboni stratégiához (feltáró vélemény)”. Előadók: Jan Olsson, Eva Belabed és Joost van Iersel.